

การเมืองของปกรณัมในการสถาปนาระบอบความจริงของชาวมินังกาเบา

ภาราดา ชัยนิคม*

(วันรับบทความ : 11 กันยายน 2560/ วันแก้ไขบทความ : 21 ธันวาคม 2560 / วันตอบรับบทความ : 3 มกราคม 2561)

บทคัดย่อ

มินังกาเบาเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งใน 300 กลุ่มชาติพันธุ์ของอินโดนีเซียซึ่งเป็นประเทศที่มีประชากรมากเป็นอันดับที่ 4 ของโลก มินังกาเบาเป็นสังคมระบบที่สืบเชื้อสายทางมารดาที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในโลก บทความฉบับนี้คือความพยายามในการศึกษาวรรณกรรมมินังกาเบา 3 เรื่อง ได้แก่ ตำนานควายชนะ ตำนานอเล็กซานเดอร์กับลูกชายทั้ง 3 คน และ ตำนานกษัตริย์อาทิตยวรมัน ด้วยวิธีวิทยาแบบหลังสมัยใหม่ ด้วยสมมติฐานว่า “ชาวมินังกาเบาสถาปนาความจริงด้วยตำนานทั้ง 3 เรื่อง ในฐานะของวาทกรรมเพื่อสร้างความหนักแน่นให้ตำนานนั้นจนกลายเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ผลจากการศึกษาพบว่า จากการที่เนื้อหาของตำนานจึงไม่อาจจะแยกออกจากลักษณะความคิดพื้นฐานของผู้เขียนตำนาน เนื้อหาในวรรณกรรมนั้นจึงสะท้อนให้เห็นภาพความขัดแย้งระหว่างชาติพันธุ์ อีกทั้งยังมีบทบาทในการผลิตสร้างสำนึกของผู้ชนะ ในขณะเดียวกันก็ประณามหยามเหยียดผู้พ่ายแพ้ ยิ่งประกอบกับการเลือกช่วงเวลาตีพิมพ์อาทิ ตำนานควายชนะที่สื่อนัยของอุดมการณ์ชาตินิยมอย่างชัดเจน ส่วนตำนานอเล็กซานเดอร์กับลูกชายทั้ง 3 คน และตำนานกษัตริย์อาทิตยวรมันที่นอกจากจะเป็นประวัติศาสตร์ที่มาของกษัตริย์คนแรก ยังสื่อนัยความต้องการจะล้มเรื่องราวต้นกำเนิดที่ต่ำต้อยกว่าชาวศรีวิชัยของชาวสุมาตราที่เติบโตในชวา ทั้งยังสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมถึงอิทธิพลของวัฒนธรรมอินเดียที่เกิดขึ้นร่วมสมัยกับตำนานนั้น ๆ กรณีศึกษาตำนาน 3 เรื่องของชาวมินังกาเบา จึงสะท้อนการสถาปนาเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์บนความภาคภูมิใจของกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเหนือกลุ่มอื่นเพื่อแย่งชิงอำนาจทางการเมืองการปกครองของรัฐโบราณ แต่เมื่อตำนานถูกผลิตซ้ำในปัจจุบันก็กลายเป็นการสร้างอัตลักษณ์และอำนาจที่เปลี่ยนไปจากการรับใช้รัฐโบราณหรือชนเผ่ากลายมาเป็นรับใช้รัฐชาติ หรือชาตินิยม

คำสำคัญ: การสถาปนาความจริง/ การวิเคราะห้วาทกรรม/ ชาตินิยม

* อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

The Politics of the Myths in the Construction of Truth Regime of the Minangkabau

Parada Chainikom^{*}

(Received Date : September 11, 2017, Revised Date : December 21, 2017, Accepted Date : January 3, 2018)

Abstract

Minangkabau people are one of 300 ethnic groups of Indonesia, where is the 4th most populous country in the world. Moreover, Minangkabau society is the largest maternal descent society in the world. This article aims to study 3 Minangkabau literatures or legends – the Legend of Minangkabau (the buffalo winner), the Legend of Alexander and his 3 sons, and the Legend of King Atitaya Woruman – using the postmodernism methodology. The article's assumption was "Minangkabau people founded the discourse as the truth with those 3 legends for firmness of their historical narrative". The results of the study are as follows: because the content of the legend cannot be separated from the author's archives. It, the content not only is reflecting the ethical conflict, but also are reproducing the senses of the winner and, in the meantime, also condemned the losers. And at the time when the legend was published, the Legend of Minangkabau connoted to nationalism; The Legend of Alexander and his 3 sons and the Legend of King Atitaya Woruman were not only represented a historical narrative about their first king, but also were used to forget their narrative which told them that they came from the lower ethnical origination than the Srivijayan. The legends also connoted, at that time, the international relations in Southeast Asian ancient states and the influence of Indian culture. So, a case study of 3 Minangkabau legends showed, in the past, the construction of historical narrative, based on the proud of their ethnicity and nation which is set as a better cultural, political and governmental value than other ancient states. But when the legends are reproduced in the present time, they are used as a political foundation and identity building for the nation state, nation, and nationalism.

Keywords: The Construction of Truth Regime/ Discursive Practice/ Nationalism

^{*} Lecturer, Department of Political Science, Phetchabun Rajabhat University

บทนำ: ปกรณัมทางการเมืองในอุษาคเนย์

ตำนานที่เกี่ยวกับการเมืองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นประเด็นที่นักประวัติศาสตร์ นักมนุษยวิทยา และอีกหลายพื้นที่ทางวิชาการให้ความสนใจเนื่องจากตำนานของคนในอุษาคเนย์เป็นเครื่องสะท้อนสำนึกทางวัฒนธรรมของชาวอุษาคเนย์ในด้านโครงสร้างความสัมพันธ์ของกลุ่มชนและทางจริยธรรมได้อย่างสำคัญ (ปราณี วงษ์เทศ, 2543, น.258) ตำนานที่พบในอุษาคเนย์แม้ว่าจะมีลักษณะที่หลากหลายแต่พบว่ามีความสอดคล้องในเนื้อหาที่ปรากฏรวมทั้งการสร้างตำนานเพื่อเหตุผลทางการเมือง จากการศึกษางานที่เกี่ยวกับมโนคติบาปพบว่าตำนานที่พบทั้งสามเรื่องมีโครงเรื่องที่สอดคล้องกับประเด็นดังกล่าวเช่นกัน กล่าวได้ว่าตำนานเรื่องแรกคือควายชนะ สะท้อนโครงเรื่องที่เกี่ยวกับการยกย่องเผ่าพันธุ์ของตนเองเหนือชาว เรื่องอเล็กซานเดอร์สะท้อนการสร้างภาพลักษณ์ของกษัตริย์และความยิ่งใหญ่เหนือชาว ในขณะที่ตำนานเรื่องอาทิตยวรมันเป็นเรื่องที่สะท้อนอำนาจความชอบธรรมของกษัตริย์ในการปกครองเหนือสุมาตรา โครงเรื่องหลัก ๆ จากตำนานทั้งสามที่กล่าวมาจึงเป็นการบอกเล่าถึงความเป็นมาของชาติพันธุ์ และขึ้นมามีอำนาจของกษัตริย์ โครงเรื่องเช่นนี้พบอยู่โดยทั่วไปในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยมากจะเล่าถึงที่มาและต้นกำเนิดของเผ่าพันธุ์และการเกิดขึ้นของอำนาจความชอบธรรมของคน ๆ หนึ่งหรือกลุ่มคนที่มีเหนือคนอื่นในเผ่าเดียวกันและเผ่าอื่น ๆ จากเอกสารบันทึก ตำนาน หรือพงศาวดารที่นำเรื่องเหล่านี้มาจัดบันทึกในภายหลัง

การกล่าวถึงการปกครองเกี่ยวกับการขึ้นมาเป็นกษัตริย์ของอุษาคเนย์โดยเฉพาะ ไทย พม่า กัมพูชา มีลักษณะที่แตกต่างกันไม่มากนัก โดยพื้นฐานจะเป็นเรื่องที่สัมพันธ์กับลักษณะการเมืองการปกครอง ศาสนา ความเชื่อที่รับเอามาจากอินเดีย ในขณะที่ชนพื้นเมืองก็มีการใช้การกล่าวอ้างถึงวิญญาณ อำนาจเหนือธรรมชาติซึ่งจะเกี่ยวกับลัทธิความอุดมสมบูรณ์เสียโดยมากมาสร้างความชอบธรรมในการปกครอง การรับเอาวัฒนธรรมอินเดียของชนชั้นปกครองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้นก่อให้เกิดการใช้อำนาจโดยผ่านรูปแบบ เช่น เทวราชา ธรรมราชา โภธิสัตว์ และการใช้กฎหมายที่มีรากฐานมาจากหลักของศาสนาฮินดูและพุทธ ตำนานความเชื่อพื้นฐานที่พบโดยทั่วไปจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับคติความเชื่อฮินดูและพุทธ เช่น เรื่องนาค ซึ่งก็มีการผสมผสานเข้ากันกับของชนพื้นเมืองด้วย

แต่เมื่อพิจารณาไปถึงหลักฐานทางประวัติศาสตร์และพงศาวดารแล้วพบว่าภายใต้กรอบของเรื่องเล่าหลัก ๆ ที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมอินเดียนั้นมีลักษณะโครงสร้างแบบอื่น ๆ ในการอ้างความชอบธรรมเป็นสำคัญ โครงสร้างนี้เองที่ขึ้นอยู่กับปัจจัยของรัฐในยุคต้น ไม่ว่าจะเป็นการแต่งงานทางการเมือง การเกิดขึ้นของกษัตริย์องค์ใหม่ ความขัดแย้งทางการเมืองที่จะเป็นกลไกในการเกิดขึ้นของตำนานแบบอื่น ๆ อีกเช่น เรื่องของผู้ที่มีความสำคัญ และเรื่องเหนือธรรมชาติเพื่อสร้างความอยู่รอดทางการเมือง

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาแต่ละโครงเรื่องแล้วปรากฏว่า ในไทยโดยส่วนมากจะมีการสร้างตำนานที่สอดคล้องกับคติการปกครองแบบทวารวราช ซึ่งกษัตริย์โดยมากจะมาจากพระอินทร์ ในขณะที่พม่าไม่ค่อยพบตำนานลักษณะนี้พม่าไม่ค่อยใช้ตำนานที่อ้างความชอบธรรมแบบไทย โดยมากจะสร้างตำนานโดยนำไปเชื่อมโยงกับปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติ ในขณะที่กัมพูชามีการใช้นาคเป็นโครงเรื่องหลักเสียส่วนมาก ตำนานที่พบโดยทั่วไปเกี่ยวกับการปกครองจึงสะท้อนให้เห็นภาพความเชื่อมโยงของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ตั้งแต่รัฐโบราณมาจนถึงรัฐปัจจุบัน นอกจากนั้นเนื้อเรื่องยังมีความเชื่อมโยงกันแตกต่างกันแต่รายละเอียด การรับอิทธิพลจากวัฒนธรรมภายนอก เช่น อินเดีย จีน กล่าวโดยสรุป ตำนานที่พบในอุษาคเนย์ที่เกี่ยวกับการปกครองมีหน้าที่ในการสร้างความชอบธรรมของคนหรือกลุ่มคนเหนือกลุ่มอื่น นอกจากนั้นศิริพรยังสรุปให้เห็นถึงหน้าที่ของนิทาน ตำนาน เรื่องเล่าของคนไท ได้อย่างน่าสนใจว่าการนิยามความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมทางความคิด ความเชื่อ ซึ่งถ่ายทอดผ่านภาษา นิทาน ตำนาน และพิธีกรรมซึ่งเป็นกระบวนการทางวัฒนธรรมที่ใช้ดำรงรักษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (ศิริพร ณ ถลาง, 2545, น.199) ดังนั้นตำนานความเชื่อที่เกี่ยวกับการปกครองคนอุษาคเนย์จึงมีหน้าที่หลักเพื่อถ่ายทอดลักษณะดังกล่าว เมื่อมองผ่านมโนทัศน์กาเบาจึงยิ่งตอกย้ำอีกว่าอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่ถ่ายทอดผ่านตำนานมีหน้าที่ประการเดียวกัน

ประเด็นสำคัญอีกประเด็นหนึ่งที่น่าจะใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ตำนานที่พบในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้คือ ลักษณะที่เฉพาะของวรรณกรรมหรือตำนานทางการเมืองที่ปรากฏในแถบหมู่เกาะนั้นมีลักษณะที่ไม่ควรกล่าวว่าเป็นการรับเอาวัฒนธรรมอินเดีย (De Josselin de Jong, 1988, p.163) มาเป็นหลักในการศึกษา ในส่วนของตำนานที่ปรากฏในแถบหมู่เกาะมาเลเซียและอินโดนีเซียนั้นบางเรื่องมีลักษณะเฉพาะไปกว่าการจะสรุปว่ามีอิทธิพลมาจากอินเดีย เรื่องเกี่ยวกับตำนานจะเป็นเรื่องความถูกต้องชอบธรรม ก่อนจะเป็นกษัตริย์จะต้องสู้ทนฟันฝ่าอุปสรรค ตกต่ำ ถูกดูถูก เช่นตำนานของสองพี่น้องใน Negri Sembilan เป็นเรื่องเกี่ยวกับตำนานประวัติศาสตร์ของมลายู เนื้อเรื่องเกี่ยวกับพี่ชายที่มีสิทธิครองบัลลังก์ แต่ต้องถูกส่งไปเป็นคนหาปลา น้องเลยมาครองแทน พี่ชายต้องทนทุกข์กว่าหนึ่งปีแต่ในที่สุดโดยการช่วยเหลือของผู้มีบุญ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ก็ดลบันดาลให้คนที่สามารถรวบรวมกำลังกองทัพมายึดอำนาจได้ ตำนานที่มีโครงเรื่องเช่นนี้มีอยู่ทั่วไปในแถบอินโดนีเซีย โดยมากจะเป็นเรื่องที่สร้างความชอบธรรมของเผ่าพันธุ์ของตนเองเหนือคนอื่น ซึ่งยังคงบอกเล่ากันมาถึงปัจจุบันนี้ เช่น ตำนาน 3 เรื่องของชาวมินังกาเบา ที่สุมาตรา

วรรณกรรมในฐานะวาทกรรม

ประเทศอินโดนีเซียเป็นประเทศที่มีประชากรมากเป็นอันดับที่ 4 ของโลกและ ในระดับภูมิภาค ประเทศนี้ถูกจัดว่าเป็นประเทศที่มีประชากรมากที่สุดเป็นอันดับ 1 ภายใต้อนาคตของประชากรที่มีอยู่จำนวนมากนี้เองเมื่อพิจารณาประกอบกับลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่เป็นเกาะน้อยใหญ่

จำนวนมาก จึงพอจะอนุมานได้ว่า ลักษณะของประชากรในมิติทางวัฒนธรรมย่อมมีความหลากหลายตามไปด้วย มีนังกาเบาเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งใน 300 กลุ่มชาติพันธุ์ของอินโดนีเซีย มีถิ่นฐานเดิมอยู่บนที่สูงทางตะวันตกของเกาะสุมาตรา จำนวนประชากรของกลุ่มชาติพันธุ์นี้โดยประมาณ 6.4 ล้านคน มีนังกาเบา มีวัฒนธรรม (Adat) และสถาปัตยกรรมเป็นของตัวเอง ศูนย์กลางทางวัฒนธรรมของเกาะสุมาตราตะวันตกคือ บุกิตติงกิ (Bukittinggi) ซึ่งรายล้อมด้วยภูเขาไฟสามลูกได้แก่ ภูเขาไฟตานดิกัท (Tandika) ภูเขาไฟซิงกาลัง (Singgalang) และภูเขาไฟเมอราปี (Merapi)

ในทางมานุษยวิทยา กลุ่มชาติพันธุ์นี้มีความสำคัญอย่างยิ่งในแง่ของการเป็นสังคมระบบที่สืบเชื้อสายทางมารดาที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในโลก การสืบเชื้อสายดังกล่าวมีลักษณะสำคัญคือ ผู้หญิงมีสิทธิถือครองทรัพย์สินของครัวเรือน ในขณะที่ผู้ชายเป็นเพียงแค่แรงงาน อย่างไรก็ตามแม้ว่าลักษณะการสืบเชื้อสายดังกล่าวจะก่อให้เกิดประเด็นถกเถียงน่าสนใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และพัฒนาการของตัวระบบ (การสืบเชื้อสายทางมารดา) ดังเช่นข้อสันนิษฐานของ Edwin M. Loeb และ Nikki R. Keddie ใน Sumatra-Its History and People และ Islam and Society in Minangkabau and in Middle East ตามลำดับ ก็ตาม แต่ในงานเขียนฉบับนี้ก็ไม่ได้มีความต้องการที่จะให้น้ำหนักแก่ประเด็นดังกล่าวมากไปกว่าการเกริ่นนำให้เห็นความสำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์มีนังกาเบาในฐานะของการเป็นพื้นที่ศึกษาที่น่าสนใจตามกรอบมานุษยวิทยาแต่อย่างใด ในทางตรงกันข้ามงานชิ้นนี้คือการพยายามศึกษาส่วนประกอบเล็ก ๆ ของสังคมมีนังกาเบาซึ่งเชื่อว่าจะสะท้อนวิถีคิดและฉายภาพประวัติศาสตร์ของกลุ่มชาติพันธุ์นี้ได้ดียิ่งหย่อนไปกว่าการศึกษาที่มีนังกาเบาในแนวการวิเคราะห์อื่น ๆ

วรรณกรรมมีนังกาเบาประเภทมุขปาฐะคือส่วนประกอบเล็ก ๆ ดังกล่าวที่ได้พาดพิงถึงไปแล้วก่อนหน้านี้ โดยทั่วไปในการศึกษาวรรณกรรมนั้น มักจะเป็นการกล่าวถึงวรรณกรรมในฐานะของส่วนประกอบหนึ่งของวัฒนธรรม เช่น งานของผ่องพันธุ์ มณีรัตน์ (2529, น.7) ระบุว่า วรรณกรรมเป็นรูปแบบหนึ่งของคติชาวบ้าน โดยผ่องพันธุ์ใช้ความหมายของคติชาวบ้านตามการนิยามของพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ที่ให้นิยามคติชาวบ้านว่า เป็นเรื่องราวของชาวบ้านที่เป็นของเก่าเล่าต่อปากและประพจน์สืบต่อกันมาหลายชั่วอายุคน ในรูปแบบคติความเชื่อ ประเพณี นิยาย นิทาน เพลง ภาษิต ปริศนา บทกวี ศิลปะ สถาปัตยกรรม ตลอดจนการเล่นของเด็กด้วยเหตุนี้เอง ผ่องพันธุ์ จึงเห็นว่า คติชาวบ้านและวัฒนธรรมมีความหมายใกล้เคียงกัน ทั้งนี้เพราะวัฒนธรรมในความหมายของวิชามานุษยวิทยาหมายถึง แบบแผนการดำเนินชีวิต หรือวิถีชีวิตทั้งมวลของแต่ละสังคม (สนธิ สมักรการ อ้างใน ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์, 2529) หรืองานของกัญญรัตน์ เวชศาสตร์ (2541) ในคำนำนั้นได้ให้ความหมายของวรรณกรรมว่า วรรณกรรมเป็นงานสร้างสรรค์ทางศิลปะที่สะท้อนให้เห็นความรู้สึกนึกคิดจินตนาการของบุคคลในสังคม และสะท้อนข้อมูลทางวัฒนธรรมได้อย่างน่าสนใจ ทั้งนี้เพราะผู้สร้างสรรค์มีกลวิธีอันแยบคายในการนำเสนอเนื้อหาให้ได้รับทั้งสาระและ

ความบันเทิงพร้อมกับประเทืองสติปัญญาด้วย จากนิยามของวรรณกรรมดังกล่าว จึงเห็นได้ชัดเจนว่า การศึกษาวรรณกรรมนั้นมีข้อจำกัดอยู่ที่การนิยามวรรณกรรมให้เป็นส่วนหนึ่งของนิยามของวัฒนธรรม

แม้ว่าหน้าที่ของวรรณกรรมจะมีหลายด้านดังวิคิดที่กล่าวไว้ข้างต้น แต่ก็ไม่สามารถปฏิเสธได้ว่าภายใต้วิธีคิดแบบหลังสมัยใหม่¹ (Post-modern) ที่เริ่มมีบทบาทต่อวิธีคิดในปัจจุบัน วรรณกรรมเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากวิคิดชุดดังกล่าว ในที่นี้จึงเลือกวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของวรรณกรรมภายใต้วิธีคิดดังกล่าว อันจะเป็นการชี้ให้เห็นบทบาทหน้าที่ของวรรณกรรมต่อสังคมที่แตกต่างไปจากที่ปรากฏอยู่ทั่วไป โดยเลือกใช้วรรณกรรมประเภทมุขปาฐะของกลุ่มชาติพันธุ์มینگกาเบา 3 เรื่องเป็นตัวอย่งการศึกษา

มینگกาเบา มีตำนานที่ยังคงปรากฏอยู่ในความรู้สึกนึกคิดของคนปัจจุบัน 3 เรื่องได้แก่ ตำนานควายชนะ ตำนานอเล็กซานเดอร์และลูกชายทั้ง 3 คน และตำนานกษัตริย์อาทิตยวรมัน

1. ตำนานควายชนะ

จากเนื้อหา (Text) ของตำนาน เรื่องควายชนะเป็นเรื่องราวที่บอกกล่าวให้ทราบถึงที่มาของชื่อ มینگกาเบา (Minangkabau) อันเป็นชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์นี้ ในงานที่ศึกษาเฉพาะเกี่ยวกับมینگกาเบา เกือบทุกชิ้นไม่สามารถระบุที่มาของตำนานนี้ได้อย่างชัดเจน ในการศึกษาของ Govindan Unny (1994, น.4)

¹ ธีรยุทธ บุญมี ให้คำอธิบายเกี่ยวกับความคิดแบบหลังสมัยใหม่ (post modern) ในคำนำหนังสือเรื่อง โลก modern&post modern ว่าเป็นทั้งการวิพากษ์และปฏิกิริยาของปัญญาชนตะวันตกต่อโลกโมเดิร์น กล่าวอย่างง่าย ๆ ปัญญาชนตะวันตกเหล่านี้มองว่าโปรแกรมการสร้างสังคมสมัยใหม่ที่ตะวันตกได้ดำเนินมาหลายทศวรรษไม่ได้พัฒนาซึ่ง “ความสุข” และ “การหลุดพ้น” หรือ “การมีชีวิตที่เป็นเหตุเป็นผล” อย่างที่กล่าวอ้างกัน พวกเขาจึงต้องการผลลัทธิสังคมของเขาให้ก้าวไปอีกขั้น เพื่อไปสู่สังคมโพสโมเดิร์นที่มนุษย์ปัจเจกจะมีเสรีภาวะ มีการหลุดพ้น มีการดำรงอยู่ในโลกที่ความหมายไม่มีเสถียรภาพได้ดียิ่งขึ้น

สำหรับคำว่าหลังสมัยใหม่ถูกใช้ครั้งแรกโดยนักปรัชญาชาวฝรั่งเศสฌ็อง-ฟร็องซัว โลโอตาร์ด (Jean-François Lyotard) ที่มาของคำว่าหลังสมัยใหม่ก็มาจากชื่อหนังสือของโลโอตาร์ดที่ตีพิมพ์ใน ค.ศ.1979 คือ “สภาวะหลังสมัยใหม่ : รายงานว่าด้วยความรู้ (La condition postmoderne : rapport sur le savoir) ซึ่งโลโอตาร์ดเรียกร้องให้มนุษย์ปฏิเสธเรื่องเล่าหลัก หรือทฤษฎีต่าง ๆ ที่อ้างความเป็นสากลของวัฒนธรรมตะวันตก ซึ่งการกระทำดังกล่าวเป็นวิธีการหาความรู้พื้นฐานของปรัชญาซึ่งเริ่มต้นด้วยการขุดเจาะทฤษฎีทางปรัชญาต่าง ๆ ที่อ้างตนว่าสามารถอธิบายความจริงได้ โลโอตาร์ดอธิบายถึงสิ่งเขาเรียกว่าหลังสมัยใหม่ไว้ว่า

“ข้าพเจ้านิยามหลังสมัยใหม่ในฐานะความไม่เชื่อถือในเรื่องเล่าหลัก ความไม่เชื่อถือนี้มิได้เป็นผลจากพัฒนาการของการศึกษาแบบวิทยาศาสตร์ แต่ทว่าเป็นสิ่งที่คาดได้ว่าเกิดขึ้น ความล้าสมัยของการทำให้เรื่องเล่าหลักมีความชอบธรรม, เป็นที่ยอมรับ คือความล้มเหลวของหลักอภิปราย และชนบของการศึกษาในมหาวิทยาลัย เรื่องเล่าอื่น ๆ ได้สูญเสียหน้าที่ของมันไปหมด... ...อะไรคือหลังสมัยใหม่?... ข้าพเจ้าไม่ได้รู้สึกสงสัยเลยว่ามันก็เป็นส่วนหนึ่งของสภาวะสมัยใหม่ หากสิ่งใดจะเป็นสิ่งใหม่ก็ต้องเริ่มต้นจากการเป็นสิ่งที่ล้าสมัยใหม่ แนวคิดหลังสมัยใหม่ไม่สามารถถูกเข้าใจว่าเป็นจุดจบของแนวคิดสมัยใหม่ แต่คือจุดเริ่มต้น และจุดที่ยังเกิดขึ้นอยู่เสมอ... หลังสมัยใหม่จะทำให้สิ่งที่ล้าสมัยใหม่ไม่น่าสนใจมีที่ทางที่จะเสนอตัวเอง ” (Lyotard, Jean-François. (1984). *The Postmodern Condition: A Report on Knowledge*. Geoff Bennington and Brian Massumi (trans.). Minneapolis: The University of Minnesota Press.pp. xxiv, pp.79 – 81.)

นั้นอธิบายตำนานดังกล่าวเพียงแค่ว่า มินังกาเบามีความหมายว่าควายชนะ เนื่องจากคำว่ามินัง (minang) แปลว่า ชนะ และ กาเบา (kabau) แปลว่า ควาย

Unny อ้างว่า ตามตำนานนั้นครั้งหนึ่งชาวสุมาตราตะวันตกได้ทำให้ผู้รุกรานชาวซูลาเวซีควายแต่โชคร้ายชาวซูลาเวซีฆ่าควายตัวนั้นชีวิต การประลองจึงสิ้นสุดและสรุปผลได้ว่าชาวสุมาตราตะวันตกเป็นฝ่ายชนะ ซึ่งการชนะครั้งนั้นก็ส่งผลต่อวิถีชีวิตของคนสุมาตราตะวันตกมาจนถึงปัจจุบัน ดังที่ปรากฏออกมาจากลักษณะศิลปะและวัฒนธรรม เช่น ลักษณะหลังคาบ้านและหมวกของผู้หญิงที่เป็นรูปเขาควาย ในส่วนของ De Josselin de Jong (2012, p.100) นักวิชาการชาวดัชต์ก็อธิบายตำนานดังกล่าวแต่ให้รายละเอียดแตกต่างกันเล็กน้อย นั่นคือ De Jong เชื่อว่า การชนะครั้งนั้นเป็นที่มาของชื่อมินังกาเบา (minangkabau) และการประลองในครั้งเป็นการต่อสู้กันระหว่างควายของฝ่ายสุมาตราและเสือของฝ่ายชาวซึ่งก็ปรากฏว่าในการต่อสู้ครั้งนั้นควายของฝ่ายสุมาตราเป็นฝ่ายชนะ

จากรายละเอียดดังกล่าว เรื่องราวทั้งหมดล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องราวที่นักวิชาการแต่ละคนได้รับฟังมาจากการบอกเล่าของคนพื้นเมืองซึ่งไม่ปรากฏช่วงเวลาและหลักฐานการบันทึกที่แน่นอนแต่อย่างใด แต่แม้จะเป็นรายละเอียดจากการบอกเล่า ประเด็นที่น่าสนใจก็คือ ในตำนานทุกรูปแบบที่เล่าขานผ่านนักวิชาการดังกล่าวนี้มีความคล้ายคลึงกันเพียงแต่จะแตกต่างกันไปตามรายละเอียดปลีกย่อยเท่านั้น ในทางเดียวกันในการศึกษาของนักวิชาการเหล่านั้นก็พบหลักฐานทางประวัติศาสตร์การต่อสู้กันระหว่างเจ้าชายของชาวกับกษัตริย์แห่งอาณาจักรศรีวิชัยตลอดช่วงเวลาที่ยาวนานที่สุดเป็นของชาวจันทรักษศตวรรษที่ 14

2. ตำนานอเล็กซานเดอร์กับลูกชายทั้ง 3 คน

ตำนานเรื่องนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับต้นกำเนิดของกษัตริย์คนแรกของมินังกาเบา De Josselin de Jong (2012, p.100) บรรยายตำนานดังกล่าวไว้ว่า ในอดีตนั้นลูกชายทั้ง 3 คนของพระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราชได้เล่นเรือเพื่อพิชิตโลก ลูกชายทั้ง 3 คนนั้นได้แก่ Maharadjo Diradjo (มหาราชาดิราจา), Maharadjo Alif (มหาราชอาอิฟ) และ Maharadjo depang (มหาราชาดิปัง) ระหว่างการเดินทางนั้นทั้งสามคนต่างก็พากันแย่งมงกุฎเพื่อจะสืบทอดตำแหน่งกษัตริย์จนมงกุฎนั้นตกลงไปในทะเลใกล้กับเกาะ Ceylon (ศรีลังกา) ดังนั้น Tjate Bilang Pandai (จาเต้ ปันได) ช่างทองผู้เป็นกุนช้อที่ติดตาม Diradjo ก็แนะนำให้ Diradjo ลงไปมหายมมกุฎจนพบ น้องชายทั้งสองคนจึงยกย่องเขาและยอมรับความเก่งกาจของเขา หลังจากนั้น ทั้งหมดจึงตกลงกันและแยกย้ายกันไปเป็นกษัตริย์ในดินแดนต่าง ๆ โดย Diradjo ขึ้นเป็นกษัตริย์ของมินังกาเบา Maharadjo Alif ขึ้นเป็นสุลต่านของตุรกีและ Maharadjo depang ขึ้นเป็นจักรพรรดิของญี่ปุ่นหรือจีน แต่ตามตำนานที่ถ่ายทอดโดยนักวิชาการชาวญี่ปุ่น (Kato Tsuyoshi, 1977) นั้น Maharadjo depang ขึ้นเป็นจักรพรรดิของญี่ปุ่นและ Diradjo ก็มาขึ้นเรือที่ภูเขาเมราปี (Mount Merapi) ใกล้กับบูกิตติงจี (Bukittinggi)

ตำนานเรื่องอเล็กซานเดอร์นี้ ในบางครั้งก็จะอ้างกษัตริย์ถึง 4 คน ซึ่งในส่วนนี้ De Josselin de Jong (2012: 100) วิเคราะห์ไว้ในงานเขียนของเขาว่า แนวเรื่องดังกล่าวเป็นการสร้างมีรากฐานมาจากวิถีคิดของอินเดียที่นับถือเทพ 4 องค์ คือ นรบดี (ผู้เป็นใหญ่ในหมู่คน), คชบดี (ผู้เป็นใหญ่เหนือช้าง), อัสวบดี (ผู้เป็นใหญ่เหนือม้า) และ ฉัตรบดี (ผู้เป็นใหญ่ในฉัตร)

3. ตำนานกษัตริย์อาทิตยวรมัน

ในส่วนของตำนานเรื่องนี้ ผู้ที่ให้รายละเอียดเกี่ยวกับตำนานได้ละเอียดที่สุดก็คือ Bernard H.M. Vlekke (1959: 70) โดย Vlekke กล่าวถึงกษัตริย์คนแรกของมินังกาเบาว่าเป็นเจ้าชายของมลายูที่เติบโตในราชสำนักขวา เจ้าชายคนนี้มีชื่อว่า อาทิตยวรมัน และถูกส่งกลับไปเป็นกษัตริย์ของอาณาจักรมัชปาหิต เมื่อกลับไปอยู่บ้านเมืองของตนเอง เจ้าชายคนนี้ก็ปกครองตนเองอย่างเป็นอิสระไม่ขึ้นต่อขวาและขยายอำนาจของตนเองไปตามชายฝั่งและเทือกเขาต่าง ๆ ครอบคลุมไปยังพื้นที่ที่คนมินังกาเบาอาศัยอยู่ อาทิตยวรมันจึงกลายเป็นกษัตริย์คนแรกของมินังกาเบา

อย่างไรก็ตาม จากข้อมูลเอกสารชิ้นต้นดังที่ De Josselin de Jong ได้อ้างถึงนั้น ต้นกำเนิดของมินังกาเบาปรากฏหลักฐานอยู่ในโคลงของขวาในช่วงศตวรรษที่ 14 ชื่อว่า Nagarakrtagama (นครากถากรรม) ในโคลงนั้น ปรากฏชื่อ minangkabwa ว่าเป็นเมืองหนึ่งของอาณาจักรมัชปาหิตที่ตกเมืองขึ้นหนึ่งของขวาและตามหลักฐานทางโบราณคดีก็พบว่า เป็นรัฐของชาวอินดูที่เก่าแก่ที่สุดปรากฏขึ้นในช่วง 500 ปี ก่อนคริสตกาล ต่อมาในช่วงศตวรรษที่ 7 รัฐมลายูถูกโค่นล้มโดยอาณาจักรศรีวิชัยที่ต่อมา ปกครองอินโดนีเซียยาวนานถึง 5 ศตวรรษ จนกระทั่งถึงช่วงปลายศตวรรษที่ 13 รัฐมลายูก็กลับมาใช้อีกครั้งภายใต้ชื่อ Dharmmasraya

ในปี ค.ศ. 1275 Dharmmasraya ถูกโค่นโดยกษัตริย์ขวา ชื่อว่า Krtanagara (คทานคร) และในปี ค.ศ. 1343 ก็ปรากฏหลักฐานว่ามีเจ้าชายจากมลายูอยู่ในขวา หรือบางทีอาจจะเกิดที่ขวา จนกระทั่งในปี ค.ศ. 1347 เจ้าชายคนนี้ก็กลับไปสุมาตราและขึ้นเป็นกษัตริย์ของมินังกาเบา ซึ่งเจ้าชายคนนี้ก็คือ อาทิตยวรมันนั่นเอง

การวิเคราะห์ตำนานด้วยสายตาแบบนักประวัติศาสตร์หลังสมัยใหม่

จากตำนานทั้งสามเรื่อง เมื่อใช้กรอบการมองแบบหลังสมัยใหม่มองวรรณกรรม ทั้ง 3 เรื่องข้างต้นก็จะเห็นได้ว่าเนื้อหาในวรรณกรรมนั้นแม้จะสะท้อนให้เห็นภาพความขัดแย้งระหว่างชาวขวากับชาวสุมาตรา แต่ในอีกระดับหนึ่งก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าในขณะที่เรื่องกำลังให้ภาพความขัดแย้งดังกล่าว เช่น การแข่งกันล่าเขาควาย ตำนานก็มีบทบาทในการผลิตสร้างสำนึกหรือภาพบางอย่างร่วมด้วย นั่นคือในกรณีของเรื่อง ‘ควายชนะ’ นั้นจบลงด้วยการที่ฝ่ายสุมาตราเป็นผู้ชนะ และเรียกตัวเองว่ามีนังกาเบา อันมีความหมายตรงตัวว่าควายชนะ ฉะนั้นหากลองจินตนาการถึงเหตุการณ์ดังกล่าวว่าในขณะที่ผู้ชนะ

ประกาศ (address) ตัวเองว่าขณะตลอดเวลาไม่จบสิ้น และจะเป็นความจงใจหรือไม่ก็ตาม การใช้คำว่า ควายชนะ จึงทำให้คำนี้มีหน้าที่ประณามหมิ่นเหยียดผู้เป็นเจ้าของเสื้อที่พ่ายแพ้ (ตามรายละเอียดของ De Josselin de Jong) อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งการตอกย้ำความพ่ายแพ้นี้จะมีน้ำหนักมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากการประลองดังกล่าวเป็นการเติมพันทึที่มีมูลค่าทางสังคมสูง ดังนั้นในกรณีของการประลองดังกล่าวจะสามารถอธิบายได้ว่าเป็นการประลองที่เติมพันทึเกียรติระหว่างคนชวาและคนสุมาตราอันถือว่ามีมูลค่าทางสังคมสูง

แม้ว่าตำนานดังกล่าวจะไม่สามารถระบุช่วงเวลา ต้นกำเนิดที่ชัดเจนได้ แต่ก็น่าจะมีความเป็นไปได้ว่า หากตำนานนี้มีเค้ามูลความจริง การกลายเป็นตำนานที่บอกเล่ากันปากต่อปากตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้นั้นย่อมแสดงถึงความสำคัญของการประลองนั้น นั่นหมายความว่า การประลองดังกล่าวไม่น่าจะเป็นเพียงแค่การประลองของชาวบ้านทั่ว ๆ ไปที่มีเรื่องทะเลาะเบาะแว้งกันจนต้องตัดสินด้วยการประลอง แต่หากตำนานดังกล่าวไม่ปรากฏหลักฐานใด ๆ แต่ในทางหนึ่ง หากจะมองว่าตำนานที่ไม่ปรากฏหลักฐานใด ๆ นอกจากคำบอกเล่าดังกล่าวนี้ ก็อาจไม่ได้เป็นความจริง แต่เป็นเพียงเรื่องเล่าที่ถูกประดิษฐ์สร้างขึ้นมา สิ่งที่น่าขบคิดตั้งที่อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2543, น.26) พยายามกระตุ้นให้นักประวัติศาสตร์ทั่วไปคิดว่า เนื้อหาของตำนาน (content) ไม่อาจจะแยกออกจากลักษณะความคิดพื้นฐานของผู้เขียนตำนาน (form) นั้น ฉะนั้นก่อนที่จะดึงเนื้อหาของตำนานมาสร้างเป็นประวัติศาสตร์ นักประวัติศาสตร์จึงควรระลึกถึงคำถามที่ควรถาม รวมถึงเอกสารอันเป็นหลักฐานของเขายู่เสมอว่า ทำไมจึงมีผู้เขียนเอกสารนั้น และทำไมเขาจึงเขียนเช่นนั้น คำตอบที่ได้จะเป็นแนวทางในการวิเคราะห์เนื้อหาของเอกสารนั้น ทำให้ทราบความหมายที่แท้จริงของเนื้อหา ในแง่นี้เรื่องควายชนะดังกล่าวจึงควรถูกตั้งคำถามเช่นกันว่าใครเป็นผู้เล่าเรื่องนี้ และทำไมเขาจึงเล่าเช่นนั้น

De Josselin de Jong (2012, p.100) กล่าวไว้ในการศึกษาเรื่องดังกล่าวของเขาวว่า เรื่องควายชนะเป็นตำนานที่ถูกเล่าต่อ ๆ กันเพื่อบอกเล่าความเป็นมาว่าเหตุใดกลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าวจึงมีชื่อว่าควายชนะ (Minangkabau) ในปัจจุบันเรื่องดังกล่าวยังคงปรากฏอยู่ ทั้งนี้เนื่องจากเป็นเรื่องที่ได้รับความนิยมให้ตีพิมพ์เพื่อเป็นตำนานประจำท้องถิ่นโดย Hamka (ฮัมก้า) นักเขียนชาวมินังกาเบา ในช่วงปี ค.ศ. 1970 (Hadler, 2003) แม้จะระบุผู้เล่าไม่ได้และในแง่การตีความนั้น การสามารถระบุตัวผู้ส่งสาร (sender) ได้นั้นจะเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์แต่โดยเนื้อหาของสาร (ตำนาน) ในที่นี้ก็มีความสำคัญไม่น้อยต่อคำถามที่ว่าเหตุใดผู้เล่าจึงเล่าเช่นนั้น

ดังที่ทราบแล้วว่าข้อจำกัดของการวิเคราะห์เรื่องควายชนะนี้อยู่ที่การไม่สามารถระบุตัวผู้ส่งสารผู้เล่าตำนานและช่วงเวลาชัดเจนได้ ซึ่งโดยวิธีการทางประวัติศาสตร์นั้นหากไม่มีหลักฐานก็ไม่สามารถจะอ้างความน่าเชื่อถือใดได้ ฉะนั้นทางออกในการวิเคราะห์เรื่องดังกล่าวจึงควรอ้างอิงเหตุการณ์ที่น่าเชื่อถือและมีความเป็นไปได้ กรณีเรื่องควายชนะนี้พบว่าปรากฏตัวครั้งแรกต่อโลกภายนอกมีนังกาเบาในรูปแบบของหนังสือรวบรวมตำนานพื้นบ้านโดย Haman (ฮามัน) ในปี 1970

ซึ่งต่อมา หนังสือดังกล่าวถูกเขียนขึ้นอีกครั้งโดย Rusli Amran (รุสลิ อัมรัน) นักชาตินิยมชาวปาตังกีที่เชี่ยวชาญประวัติศาสตร์สุมาตรา (Hadler, Jeffrey Alan, 2003) ในปี 1974 ดังนั้นข้อสังเกตแรกจากหลักฐานของการตีพิมพ์นี้เอง ที่สามารถตั้งคำถามแบบประวัติศาสตร์ได้ว่า เหตุใดเรื่องดังกล่าวจึงถูกเลือกมาตีพิมพ์

ในคำนำของหนังสือเรื่อง *Old Tales from the Pages of History* นั้น Amran ระบุว่าเป็นการรวบรวมเรื่องเล่าของคนสุมาตราเก็บไว้เพื่อไม่ให้สูญหายและเพื่อแสดงให้เห็นประวัติศาสตร์อันยาวนานของคนสุมาตรา นอกเหนือจากงานเล่มดังกล่าว Amran ยังมีผลงานอีกสี่เล่มที่ได้รับความนิยมอย่างมาก ซึ่งทุก ๆ เล่มเป็นเรื่องเกี่ยวกับสุมาตราตะวันตกและได้รับข้อมูลมาจากนักวิชาการชาวต่างชาติ งานของ Amran นั้น ได้รับคำวิจารณ์ว่าเป็นงานที่มุ่งเน้นเฉพาะการนำเสนอให้เห็นภาพของสุมาตราซึ่งขัดแย้งกับหลักชาตินิยมที่พยายามนำเสนอความเป็นอินโดนีเซียในกรอบของรัฐชาติ

การวิจารณ์ดังกล่าวจึงตีความได้อย่างง่ายดายว่า Amran ก็มีความรู้สึกชาตินิยมเช่นเดียวกัน เพียงแต่เป็นชาตินิยมในกรอบของชาติ/รัฐ/กลุ่มชาติพันธุ์/สังคมสุมาตรา ซึ่งย่อมาหมายความว่า ในบริบทที่สุมาตราถูกทำให้เป็นเพียงท้องถิ่นหนึ่งนั้น Amran คือนักเขียนที่มีความรู้สึกที่ให้ความสำคัญกับท้องถิ่นมากเป็นอันดับแรก และในทางเดียวกันเรื่องเล่าเรื่องควายชนะก็เป็นกลไกหนึ่งที่ถูกใช้เพื่อถ่ายทอดความรู้สึกนิยมในท้องถิ่นนั้น ๆ และไม่ว่าความเป็นจริงนั้นควายชนะจะถูกผลิตขึ้นมาเพื่ออะไรก็ตาม แต่ในช่วง 1970 ควายชนะก็ถูกนำมาเล่าต่อเพื่อสร้างความรู้สึกลำบากต่อความเป็นสุมาตราที่ยิ่งใหญ่ในอดีตภายใต้สังคมที่คนชวากำลังเป็นใหญ่ในระดับชาติ (รัฐ)

และเช่นเดียวกันกับเรื่องควายชนะ เรื่องอเล็กซานเดอร์กับลูกชายทั้งสามคนที่มีเนื้อหาลอกเลาเรื่องราวที่มักชัตรีย์คนแรกของมินังกาเบาที่ไม่ปรากฏนามผู้เล่าหรือช่วงเวลาชัดเจน ในทางเดียวกันนั้นเรื่องดังกล่าวก็ถูกเล่ากันต่อ ๆ กันมาจนกระทั่งถูกนำไปรวบรวมไว้ดังเช่นเรื่องควายชนะ เรื่องราวในเรื่องอเล็กซานเดอร์ถูกถ่ายทอดเป็นตัวอักษรครั้งแรกโดย De Josselin de Jong นักวิชาการชาวต่างชาติที่นับว่าเป็นนักวิชาการรุ่นแรก ๆ ที่เข้ามาทำการศึกษาสังคมอินโดนีเซีย ในงานของ De Josselin de Jong นั้นกล่าวถึงเรื่องดังกล่าวไว้ตามที่ได้ถอดความไว้ในตอนต้นโดยปราศจากการตีความใด ๆ อย่างไรก็ตาม De Josselin de Jong ก็ให้ความสำคัญกับเรื่องดังกล่าวเพียงแค่การเป็นตำนานเช่นเดียวกับเรื่องควายชนะ

Unny (1994) ระบุถึงเรื่องดังกล่าวหลังจากการนำเสนอเรื่องนี้ไว้ในฐานะของตำนานที่มาของกษัตริย์คนแรกนี้ว่า เรื่องราวดังกล่าวเป็นผลมาจากการที่คนมินังกาเบาต้องการจะลืมเรื่องราวต้นกำเนิดที่ต่ำต้อยของตนดังที่ปรากฏในเรื่องกษัตริย์อาทิตยวรมันจึงถูกลำดับวงศ์ตระกูลที่สวยงามยิ่งใหญ่ขึ้นมา โดยการอ้างตัวเองว่าเป็นผู้สืบเชื้อสายมาจากท่านชาน ซึ่งเป็นพระเจ้าอเล็กซานเดอร์ในวิถีคิดของคนเอเชีย การที่เรื่องดังกล่าวถูกระบุว่าเป็นเพียงเรื่องโกหกที่ถูกสร้างขึ้นมาก็เพื่อคำถาม

(sustain) ตนเองในการมีต้นกำเนิดที่ต่ำต้อยนี้ ทำให้เกิดคำถามว่า ความต่ำต้อยดังกล่าวนั้นคืออะไร และเหตุใดการเป็นเชื้อสายของพระเจ้าอเล็กซานเดอร์จึงสามารถค้ำจุนความต่ำต้อยนั้น

ตามสมัยเริ่มประวัติศาสตร์ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ฮอลล์, ดี. จี. อี, 2549ก.) ระบุว่าในเอกสารทางจีนที่มีอยู่มากกว่าอินเดียมากนั้น ชี้ให้เห็นว่าการค้าสมัยแรก ๆ ระหว่างอินเดียกับอินโดนีเซียนั้นเจริญรุ่งเรืองขึ้นที่สุมาตราาก่อนที่อื่น ที่เกาะนี้มีเมืองท่าหลายแห่งทางฝั่งตะวันออกเฉียงใต้ และการบุกเบิกเส้นทางค้าขายโดยตรงกับเมืองจีนโดยข้ามทะเลจีนตอนใต้ในสมัยแรกเริ่มก็จะออกไปจากเมืองท่าเหล่านี้เช่นกัน ตามข้อมูลดังกล่าว วิวัฒนาการของเส้นทางคมนาคมทางทะเลสายตรงไปยังจีนในต้นคริสตศตวรรษที่ 5 ทำให้สุมาตรามีความสำคัญขึ้นเนื่องจากกลายเป็นเมืองท่าที่ค้าขายได้ทั้งกับฝั่งอินเดีย ลังกา และจีน ในที่นี้จะไม่กล่าวถึงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่ยาวนานเหล่านั้นอย่างละเอียดแต่ขอรวบยอดเรื่องราวดังกล่าวเพื่อชี้ให้เห็นความขัดแย้งระหว่างสุมาตรากับชาวไววัว ทั้งสุมาตราและชาวต่างก็มีอาณาจักรที่รุ่งเรืองตามแต่ละยุคสมัยเช่นรัฐมลายูและศรีวิชัยของสุมาตรา และกลึงคะกับโกลิงของชาวในกลางคริสตศตวรรษที่ 7 การรุกรานกันระหว่างอาณาจักรนั้นมีอยู่เสมอ อีกทั้งยังมีการคานอำนาจกันด้วยการที่ต่างฝ่ายต่างก็ส่งบรรณาการไปให้จีน จนกระทั่งปี ค.ศ.1365 ในงานเขียนของชาว ในหนังสือนครเกียรติคม อันเป็นหนังสือร้อยกรองของชาวไววัวรวมสุมาตราไว้ในจักรวรรดิของพระเจ้าฮะยัม วุรุคของชาว สมัยนั้นรัฐมลายูได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรมีนังกาเบา ที่สถาปนาขึ้นโดยพระเจ้าอาทิตยวรมัน ซึ่งเป็นคนสุมาตราที่เติบโตในชาว ศรีวิชัยจึงไม่ใช่ศูนย์กลางกิจกรรมในมลายูอีกต่อไป

ตามประวัติศาสตร์ที่เป็นทางการ ตำแหน่งศัตรูถาวรของสุมาตราจึงตกอยู่ที่ชาว และในทางตรงกันข้ามชาวก็มีสุมาตราเป็นศัตรูถาวรแม้ว่าในปัจจุบันทั้งสองเกาะจะถูกนับรวมไว้เป็นหนึ่งรัฐชาติ แต่ลักษณะพัฒนาการทางด้านต่าง ๆ ที่มาจากพื้นฐานคนละพื้นฐาน คนละเกาะ ย่อมทำให้ลักษณะเหล่านั้นของทั้งสองเกาะแตกต่างกัน เช่น วัฒนธรรม สำเนียงภาษา ความแตกต่างแม้จะมีเพียงเล็กน้อยแต่ก็มากพอที่จะทำหน้าที่สร้างความแตกแยกให้เกิดขึ้นภายใต้ความรู้สึกหลงใหลในชาติพันธุ์ของตนเองโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์สนับสนุนความยิ่งใหญ่ของตนเอง ทั้งนี้เนื่องมาจากความสำเร็จของศาสตร์ดังกล่าวในการนิยามตนเองว่าเป็นผู้ค้นหาความจริงในอดีตและไม่เพียงแต่พัฒนาการบนพื้นฐานคนละอย่างเท่านั้นที่ก่อให้เกิดความแตกแยก แต่การมองว่าการมีอยู่ของอำนาจในกรณีอำนาจรัฐปัจจุบันมีเพียงก่อนเดิวยกก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งของความแตกแยกและดำรงความแตกแยกระหว่างสุมาตราและชาว ดังนั้นทั้งสองจึงดำรงสถานภาพการเป็นทั้งมิตรแท้และศัตรูถาวรให้แก่กันและกัน

ความต่ำต้อยในต้นกำเนิดของตนเองของชาวมีนังกาเบาในฐานะคนสุมาตราจึงเกี่ยวข้องกับการมีกษัตริย์คนแรกจากชาว การเป็นกษัตริย์คนสุมาตราแต่เติบโตในชาวจึงเท่ากับเป็นการตอกย้ำความพ่ายแพ้ที่ถูกตีความว่าสุมาตราด้อยกว่าชาวในยุคหนึ่ง ฉะนั้นความจริงชุดดังกล่าวที่มีหลักฐาน

ประวัติศาสตร์ที่คนชาวเขียนเองมาสนับสนุนจึงสามารถบันทึกความภาคภูมิใจในต้นตระกูลของตนเองในฐานะคนสุมาตรา ของคนมีนังกาเบาได้มากพอสมควร การหลีกเลี่ยงความจริงโดยการปั้นเสริมเติมแต่งรากเหง้าใหม่ที่สวยงามกว่าเดิมจึงเกิดขึ้นโดยไม่คำนึงถึงว่าการปั้นเสริมเติมแต่งดังกล่าวแม้ว่าจะช่วยลดหลีกจากความอับอายได้ในระดับหนึ่งแต่ในทางกลับกันก็มีนัยที่บ่งบอกว่าคนมีนังกาเบาได้ยอมรับว่าการมีกษัตริย์คนแรกเป็นคนที่ถูกส่งมาจากชาวเป็นความต่ำต้อยจริง ๆ นั่นคือ การคำจูนสถานะที่ถูกมองว่าต่ำต้อยโดยการแต่งเรื่องอื่น ๆ ที่ยกตัวเองให้ยิ่งใหญ่เท่าเทียมหรือเหนือกว่าขึ้นมา กลบเกลื่อนจึงเท่ากับเป็นการยอมรับคำพิพากษาว่าต่ำต้อยนั้น ฉะนั้นเรื่องอเล็กซานเดอร์กับลูกชายทั้งสามจึงเป็นการสถาปนาความจริงด้วยตำนานในฐานะของวาทกรรมผ่านการสร้างความหนักแน่นให้ความจริงนั้นด้วยหลักฐานทางประวัติศาสตร์นั่นเอง

อย่างไรก็ตาม ในแง่ของความสำเร็จ ตำนานดังกล่าวก็ชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างตุรกีและจีนที่มีต่อสุมาตราในระดับหนึ่ง การกล่าวถึง/พาดพิงดังกล่าวทำให้ตีความได้ว่ามีความสัมพันธ์เกิดขึ้นระหว่างตุรกีกับคนสุมาตรา และสุมาตรากับจีน ส่วนในระดับลึกลงไปแล้วนั้นก็สามารถเข้าใจวิธีคิดของคนสุมาตราที่มีต่อจีนและตุรกีได้ว่ามีรูปแบบใด ซึ่งโดยทั่วไปหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้นส่วนใหญ่มักจะมาจากการบันทึกของคนจีนที่เดินทางมายังดินแดนแถบนี้ไม่ว่าจะเพื่อค้าขาย หรือจาริกแสวงบุญ การมาเยือนดังกล่าวในแง่วัฒนธรรมย่อมส่งผลให้เกิดการปะทะสังสรรค์ทางวัฒนธรรมขึ้น การมาเยือนแต่ละครั้งนั้นกินเวลายาวนานเป็นเดือนๆ ทั้งนี้เพราะหลายอย่างขึ้นกับสภาพดินฟ้าอากาศจึงมีความเป็นไปได้ว่าเรื่องราวของท่านข่านผู้ยิ่งใหญ่ที่จีนถือว่าเป็นบรรพบุรุษ (อเล็กซานเดอร์ในวิถีคิดของตะวันตก) จะถูกเผยแพร่ออกไปภายใต้ระยะเวลาที่ยาวนานดังกล่าว ในขณะที่เดียวกันจากบันทึกของคนจีนเกี่ยวกับการส่งบรรณาการของอาณาจักรในสุมาตราในฐานะเมืองประเทศราชของจีนก็ทำให้เข้าใจได้ว่า คนสุมาตรามองเห็น/คิดต่อคนจีนในเชิงอำนาจสูง-ต่ำเพราะตนเองตกอยู่ใต้อำนาจของจักรพรรดิจีน การยอมเป็นประเทศราชที่ต้องส่งเครื่องบรรณาการตลอดมีนัยให้เห็นการยอมรับของคนสุมาตราต่อความยิ่งใหญ่ของจีน ฉะนั้นจีนจึงต้องเป็นพี่น้องกับคนมีนังกาเบาอย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ในทำนองเดียวกัน ตุรกีก็ต้องเป็นหนึ่งในพี่น้องของมีนังกาเบาโดยที่ตุรกีเองอาจจะไม่เคยรู้ตัวด้วยซ้ำว่ามีพี่น้องพ้องเดียวกันอยู่ในอินโดนีเซีย ในศตวรรษที่ 14 การเสื่อมอำนาจของวัฒนธรรมฮินดู – ชวาก็เกิดขึ้นพร้อม ๆ กับการเข้ามาของอิสลามในอนุทวีปอินเดียและอิสลามก็เข้ามาในสุมาตราโดยตรงผ่านบรรดาพ่อค้าจากอินเดียได้และโดยอ้อมจากอารเบียผ่านตุรกี (Unny, 1994) ที่เข้ามามีความสัมพันธ์กับอาเจะห์ ตุรกีมีบทบาทในสุมาตราอย่างต่อเนื่อง โดยบทบาทที่สำคัญในช่วงท้าย ๆ ก่อนที่ทั้งหมดจะตกเป็นอาณานิคมของดัตช์ก็คือการให้ความช่วยเหลือทางการทหารแก่สุลต่านอาเจะห์ในการต่อต้านอำนาจฮอลันดา ในช่วงก่อนการเปิดคลองสุเอซ (ฮอลล์, ดี. จี. อี, 2549ข.) และหากว่าด้วยเรื่องศาสนา ตุรกีจึงมีความ

ศักดิ์สิทธิ์ที่ยิ่งใหญ่พอจะทำให้คนมีนังกาเบาที่กลายเป็นมุสลิมยอมรับและเลือกให้เป็นหนึ่งในพี่น้องพ่อเดียวกัน

จากทั้งหมดข้างต้น จึงสามารถเชื่อได้ว่า ตำนานทั้งสามเรื่องนั้นมีหน้าที่ผลิตสร้างความคิดชุดใหม่ที่ปิดบังซ่อนเร้นความคิดชุดเก่าในขณะเดียวกันก็ดำรงความคิดชุดใหม่นั้นด้วยซึ่งแม้ในเรื่องของอาทิตยวรมันจะมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์รับรองจนมีสถานะภาพที่แตกต่างจากการเป็นวาทกรรมดังเช่นตำนานสองเรื่องแรก แต่อย่างไรก็ตาม เรื่องดังกล่าวก็ไม่อาจหลีกเลี่ยงสถานะภาพการเป็นตำนานที่เกิดขึ้นและดำรงอยู่ได้ด้วยวาทกรรมว่าด้วยหลักฐานทางประวัติศาสตร์นั่นเอง

ภาพสะท้อนของตำนานพัฒนาการของความคิดเรื่องชาติพันธุ์นิยมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ตำนานโดยทั่วไปของคนพื้นเมืองในมีนังกาเบาไม่ค่อยจะมีความเชื่อมโยงกับการรับวัฒนธรรมอินเดียมา (ยกเว้นขวา) นั้นเป็นผลมาจากที่หลักฐานทางประวัติศาสตร์พบว่าอาณาจักรขวาคงมีความยิ่งใหญ่มากในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 14 เป็นต้นมา และแผ่ขยายออกไปมากถึงด้านตะวันตก ซึ่งเป็นที่ตั้งของมีนังกาเบา การสร้างประวัติศาสตร์หรือตำนานที่ทำให้ตัวเองอยู่เหนือขวาเป็นทางออกหนึ่งที่ทำให้การครอบงำอิทธิพลของขวาน้อยลงตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ เนื่องจากขวานั้นรับเอาอิทธิพลของอินเดียไว้มาก เห็นได้จากตำนานเกี่ยวกับเมืองยอกยาร์การ์ตา ซึ่งก็คือชื่อเดียวกันกับอยุธยา ตำนานเกี่ยวกับกษัตริย์ราชวงศ์ต่าง ๆ ที่ปกครองโดยใช้การปกครองเช่นเดียวกันกับเขมรในยุคพระนคร จึงมีเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างสองราชวงศ์ของเขมรและมัชปาหิต

เห็นได้ว่า ความภาคภูมิใจของกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเหนือกลุ่มอื่นก็นับเป็นอีกเหตุผลหนึ่งของการสร้างตำนานของมีนังกาเบา พบตำนานแบบนี้มีอยู่ในเขตอื่นในสุมาตรา เช่น คน Rejang ทางใต้ของสุมาตรา (King, 1992, น.16-17) จากการวิเคราะห์วาทกรรมตำนานที่สะท้อนภาพการอยู่เหนือชาติพันธุ์อื่น ๆ ในอินโดนีเซียเป็นประเด็นสำคัญที่งานชิ้นนี้ให้ความสำคัญ ซึ่งชี้ให้เห็นข้อสรุปเกี่ยวกับตำนานอีกเรื่องหนึ่งของคนมีนังกาเบา คือ เรื่องควายชนะ ว่าเหตุที่วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับควายยังคงมีความสำคัญเป็นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของคนมีนังกาเบา เช่น รูปทรงบ้าน เครื่องแต่งตัว ชื่อของเผ่าพันธุ์ เป็นเพราะการสืบทอดทางวัฒนธรรมที่มาจากเรื่องเล่าหรือตำนาน ในขณะที่พบว่าในปัจจุบันคนมีนังกาเบายังคงสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมอย่างเหนียวแน่นถึงแม้จะออกไปใช้ชีวิตนอกท้องถิ่นก็ตาม ความภูมิใจของชาวมินังกาเบาที่มีต่อชาติพันธุ์ของตนเองแสดงออกผ่านเรื่องต่าง ๆ เช่น ชาวมินังกาเบามักอ้างว่าเป็นกลุ่มคนที่มีความโดดเด่นเหนือชาติพันธุ์อื่น ๆ เป็นคนค้าขายเก่งทำให้ไม่ตกเป็นอาณานิคมทางการค้ากับจีน ทั้งที่จริง ๆ แล้วคนจีนครองอำนาจทางการค้าในมีนังกาเบามาตั้งแต่สมัยอาณานิคมแล้ว คนมีนังกาเบาเป็นนักเขียนระดับชาติ มีตำแหน่งทางการเมืองสูงในสภาเป็นผู้นำทางศาสนาอิสลาม ซึ่งก็มีความต้องการที่จะสถาปนาวัฒนธรรมของพวกตนให้กลายเป็นความจริงระดับชาติ เมื่อพิจารณาในบริบทเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จึงพบว่าการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์

ของชนเผ่าต่าง ๆ ยังคงเกิดขึ้นตลอดเวลาทั้งในบริบททางวัฒนธรรมจากเรื่องเล่าและตำนาน และการดึงเอาบริบทดังกล่าวมาเป็นกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ซึ่งเป็นไปด้วยปัจจัยหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยทางด้านการเมือง ดังเช่น ในประเทศไทยเองการสร้างประวัติศาสตร์ชาติได้ถูกสถาปนาความจริงผ่านเรื่องเล่าหลัก ๆ (meta narrative) ว่าชนชาติไทยเป็นเชื้อชาติบริสุทธิ์ที่มีประวัติศาสตร์มายาวนาน ทำให้คนไทยลืมนึกถึงความสัมพันธ์กับชนชาติอื่น ๆ ว่ามีความสัมพันธ์กันทางวัฒนธรรมประเพณี การสร้างเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์เพื่อตอกย้ำลักษณะนิสัยของคนกลุ่มอื่น ๆ เช่น ลาว เขมร พม่า ประเด็นเรื่องชาติพันธุ์ระหว่าชนเผ่าก็ยังคงมีสืบเนื่องมาจนทุกวันนี้ เช่นจากการลงพื้นที่ภาคสนามพบว่ากะเหรี่ยงที่กาญจนบุรี ก็จะมีกะเหรี่ยงที่สูงเช่นที่เชียงใหม่ ว่าเป็นกะเหรี่ยงเป็นกะเหรี่ยงไม่แท้ ดังนั้นเรื่องเล่าหรือตำนาน แม้ว่าจะมีการสร้างตำนานเพื่อแย้งชิงอำนาจทางการเมืองการปกครองของรัฐโบราณ มาสู่ยุคปัจจุบันการสร้างเรื่องเล่าขึ้นมาเพื่อสร้างอัตลักษณ์และอำนาจก็ยังคงมีอยู่ไม่แตกต่างกันไปเพียงแต่หน้าที่การรับใช้ของตำนานได้เปลี่ยนไปจากการรับใช้รัฐโบราณหรือชนเผ่ากลายมาเป็นรับใช้รัฐ ชาติ หรือชาตินิยมในปัจจุบัน

บรรณานุกรม

- กัญญรัตน์ เวชชาศาสตร์. (2541). *ศรีธนญชัยในอุษาคเนย์*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- ปราณี วงษ์เทศ. (2543). *สังคมและวัฒนธรรมในอุษาคเนย์*. กรุงเทพฯ: ศิลปวัฒนธรรม.
- ผ่องพันธุ์ ภูมิรัตน์. (2529). *มานุษยวิทยากับการศึกษาคติชาวบ้าน*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศิริพร ณ ถลาง. (2545). *ชนชาติไทยในนิทาน: แลลอดแวนคติชน และวรรณกรรมพื้นบ้าน*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2543). *ความคิดทางประวัติศาสตร์และศาสตร์ของวิถีคิด : รวมบทความทางประวัติศาสตร์*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์.
- ฮอลล์, ดี. จี. อี. (2549ก). *ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้: สุวรรณภูมิ-อุษาคเนย์ภาคพิสดาร เล่ม 1*. แปลโดย วรณยุพา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา และคณะ, บรรณาธิการโดย ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ และมูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย.

ฮอลล์, ดี. จี. อี.. (2549ข). *ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้: สุวรรณภูมิ-อุษาคเนย์ภาคพิสดาร เล่ม 2*. แปลโดย วรณยุพา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา และคณะ, บรรณาธิการโดย ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ และมูลนิธิโตโยต้า ประเทศไทย.

Hadler, J. (2003). Rusli Amran and the Rewriting of Minangkabau History. *Kyoto Review of Southeast Asia*. Retrieved June 29, 2017, from <https://kyotoreview.org/issue-3-nations-and-stories/rusli-amran-and-the-rewriting-of-minangkabau-history>

Josselin de Jong, P. E. de. (2012). *Minangkabau and Negri Sembilan: socio-political structure in Indonesia*. Springer Science & Business Media.

_____. (ed.). (1988). *Unity in diversity: Indonesia as a field of anthropological study*. Dordrecht: Foris.

Kato, T. (1977). *Social Change in a Centrifugal Society: the Minangkabau of West Sumatra*. Southeast Asia Program, Cornell University.

Unny, Govindan. (1994). *Kinship Systems in Southeast Asia: A Study*. New Delhi: Vikas Publishing House.

King, Victor T. (ed.). (1992). *The Rejang of Southern Sumatra*. Special Issue, Occasional Paper No. 19, Centre for South-East Asian Studies, University of Hull, p.16-17

Vlekke, B. H. M. (1959). *Nusantara, A History of Indonesia*. Bruxelles: Les Editions A. Manteau, S.A.